

Vi bör värna om det öppna samtalsklimatet!

Därför kan extern bedömning även av debattartiklar vara motiverad

För en tid sedan fick jag som referent till Läkartidningen en debattartikel för bedömning. Jag hade inte fått sådana för referentbedömning tidigare, och var tveksam till uppdraget på just de grunder som Thörn och Hallberg anför i sin artikel i detta nummer.

Jag läste dock artikeln, och fann att det fanns en del tveksamheter i sak samt att en del argumenteringar för de åsikter som ventilerades var väl tunna. Jag skrev därför ner några synpunkter som jag skickade in till redaktionen, men med tillägget att jag såg min referentroll som tveksam och att jag ansåg det vara redaktionens uppgift att ta ställning till frågan om publicering eller inte.

Thörns och Hallbergs distinktion kan tyckas enkel och tydlig: vetenskapliga artiklar bör granskas med avseende på faktainnehåll, metod, tolkning osv, medan andra artiklar (debatt, korrespondens m m) är av »samtalskaraktär» och ej bör granskas av utomstående referenter.

Till stora delar är jag alltså benägen att hålla med om denna distinktion, men jag tycker ändå det finns ett par skäl för att även debatt- och »samtalsartiklar» kan bli föremål för något slags granskning, enligt vad Josef Milerad förespråkar i sin medicinska kommentar i detta nummer.

Inte alltid en knivskarp distinktion

För det första är distinktionen mellan vetenskapliga artiklar och debattartiklar inte alltid knivskarp. Litteraturoversikter, »state of the art»-artiklar, debattinlägg i specifika vetenskapliga frågeställningar har sakinhåll och faktaunderlag som kan ifrågasättas på olika sätt. Även vetenskapliga artiklar innehåller ofta värderingar, åsikter, och är präglade av tidsandan, som Thörn och Hallberg påpekar.

Inte sällan framställer man också sina vetenskapliga alster som del i en

vetenskaplig debatt (»Other authors have shown...», »We believe...»). All forskning kan ju faktiskt betraktas som en kontinuerlig debatt om hur omvärlden skall förstås och tolkas.

För det andra bör referentgranskning inte ses som en kontrollinstans utan som en del av »samtalet» och ett sätt att skärpa argumentationen i det samtal som blir offentligt.

För det tredje saknas idag inte möjligheter att ge sina åsikter till känna. Tidningarna (inklusive Läkartidningen) har sina insändarsidor, radion bl a »Klarspråk» och liknande program, och det finns en stadigt växande flora av debattsidor på Internet. Det finns därför inga yttrandefrihetsskäl till att insända manus skall publiceras utan granskning. Tvärtom ökar behovet av att den debatt som förs i tryckta medier, i synnerhet i specialtidskrifter som Läkartidningen, förs med en så välgrundad och gärna tillspetsad argumentation som möjligt.

Principer för granskning

Om man har ett system där även vissa debattartiklar referentbedöms (jag är inte säker på att det behöver gälla för alla) är det viktigt att vara tydlig och öppen med detta. Vissa principer bör bevakas vid sådan granskning:

- *Den bör ske snabbt.* En utdragen process skulle allvarligt minska förtroendet för systemet. En deadline på förslagsvis två veckor för referenten vore rimlig.

- *Den bör ske öppet.* Författare är inte längre anonyma för Läkartidningens referenter, men referenterna är anonyma för författaren. Argumentet för det senare brukar vara att det annars är svårt att få referenter. När det gäller debattartiklar, där granskningen kan ses som en del av »samtalet», bör referenten kunna tillkännages för författaren.

Däremot är jag tveksam till om referentens bedömning också skall publiceras. Då blir det säkert svårt att hålla korta granskningstider. Man bör nog fortsätta att skilja mellan granskning/bedömning av artiklar avsedda för publi-

cering och författande av kommentarer avsedda för publicering.

- *Granskningsuppdraget bör inte ha som huvudsyfte att ge besked om huruvida artikeln skall publiceras eller ej.* Den uppgiften bör vila på redaktionen, även om referentens synpunkter kan vägas in i beslutet. Syftet bör snarare vara att utgöra stöd för redaktionen och författaren i det fortsatta arbetet.

Bidrag till ett öppet samtalsklimat

Vi är alla fångar av vår tid, vår miljö och våra invanda tankemönster. Just därför kan en extern bedömning även av debattartiklar vara ett värdefullt bidrag till det öppna samtalsklimat som vi bör värna om. •

Se även medicinsk kommentar i detta nummer.

Författare

PETER ALLEBECK

professor, Socialmedicinska avdelningen, Göteborgs universitet.